

Вітвицька С.С. Акмеологічний підхід до педагогічної підготовки магістрів освіти // Інтелектуальна та творча обдарованість: спільне ата відмінне: матеріали круглого столу 23 січня 2012 р. м. Київ.- К.: ТОВ . «Інформаційні системи», 2012 . – С.114-119

Акмеологічний підхід до педагогічної підготовки магістрів освіти

Вітвицька Світлана Сергіївна,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

В статье дается характеристика акмеологического подхода и его сущность, анализируются возможности его использования к педагогической подготовке магистров образования в процессе изучения педагогики высшей школы, определяются основные направления его реализации.

Description of akmeological approach and his essence is given in the article, possibilities of his use are analysed to pedagogical preparation of master's degrees of education in the process of study of pedagogics of higher school, basic directions of his realization are determined.

В останнє десятиріччя увага вітчизняних дослідників зосередилася на процесах удосконалення системи педагогічної освіти й розв'язанні багатьох проблем, пов'язаних з розвитком креативності майбутніх учителів та підготовки їх до творчої діяльності. З кожним роком посилюється увага зарубіжних та українських дослідників до визначення наукових підходів у вирішенні цієї проблеми. Насьогодні досліджено низку важливих аспектів педагогічної творчості та розвитку креативності вчителя (В.І. Андреев, Н.І. Кічук, Н.В. Кузьміна, В.С Лазарєв, В.П. Стельмашенко та ін.).

Зрозуміти призначення й специфіку педагогічної підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, зокрема, магістрів неможливо без адекватного уявлення про наукові підходи, які здійснюються сьогодні у сфері вищої освіти.

Педагогічна підготовка магістрів включає як процесуальний, так і змістовий та управлінський аспекти. Вона має забезпечити отримання педагогічної освіти. У процесуальному аспекті "педагогічна освіта" трактується як поступальний рух від цілей до кінцевого результату, від суб'єкт-об'єктної взаємодії викладача і студентів до суб'єкт-суб'єктної, від всебічної участі в процесі навчання до самонавчання і самовиховання і саморозвитку. Студент перетворюється на повноправного співучасника, тобто здійснюється сходження від позиції одержувача знань (об'єкта навчання) до позиції активного їх освоєння (до суб'єкта педагогічної взаємодії) [4, С. 48-53].

Ідеї саморозвитку та самоорганізації відповідають акмеологічному підходу до освіти, який народився й розвивається в процесі багаторічного пошуку взаємозв'язку психології і педагогіки як стрижня в системі наук про людину.

Слово «акмеологія» походить від грецьких "акме" (вершина, гостре) і «логос» (слово, поняття, вчення); "логія" в складних словах означає: вчення, наука. Є декілька визначень акмеології як науки. За визначенням Н. Кузьміної, акмеологія - нова галузь наукових знань в системі наук про людину – досліджує фундаментальні закономірності творчості і самосвідомості в людині [1, С. 184].

Поняття "акме" – це вищий для кожної людини рівень розвитку її фізичного здоров'я, розуму, почуття, волі, взаємодіючих таким чином, що вона досягає найбільшого результату, виявляючи себе як індивід, як особистість і як суб'єкт діяльності [5, С. 7-43].

Акмеологія – наука про вищі досягнення в розвитку людини, яка розглядається як суб'єкт життєдіяльності, здатний до самоорганізації життя і професійної діяльності, осягнення власної людської якості у вимірі духовності. Акмеологічна методологія – це сукупність ідей про цінність людини, її духовний світ, здатність до творчості й самовдосконалення. Перспективність акмеології обумовлюється тим, що найважливішим чинником перебудови суспільства виступає підвищення

продуктивності праці. З позиції акмеології творча діяльність розглядається як діяльність, кінцевий результат якої завершується створенням продукту соціально вагомої цінності.

Удосконалення якості роботи з педагогічними кадрами значною мірою залежить від впровадження акмеологічного підходу, що стверджується як специфічний методологічний напрям, якому властива низка переваг перед іншими, особливо в оцінюванні й проектуванні перспектив особистості професіонала. Пріоритетні ознаки акмеологічного підходу, за висновками Н. Кузьміної, такі:

- орієнтація на "акме" - вдосконалення на всіх етапах життя і діяльності людини;
- всебічний розвиток вдосконалення свідомості й діяльності груп (товариств), переконаність у можливості масового вдосконалення;
- оптимістичний погляд на людину та її майбутнє, виражений у антропологічному акмеїзмі, використання акмеологічного проектування вищих досягнень окремими особами, а також групами і товариствами [5, С. 7-43].

Акмеологічний підхід до освіти спрямований на самовдосконалення людини в освітньому середовищі, на її саморозвиток, на поступ дорослої людини від однієї вершини до іншої, на досягнення «акме» в її творчості і здоров'ї, у розвитку всіх її життєвих сил. Акмеологічний підхід конкретизує ідеї гуманізації освіти і створює основу нової, сучасної ідеології виховання. Акмеологія виступає як фундаментальна наука, як теорія загальних закономірностей досягнення вершин у людській життєдіяльності й розвитку цивілізації й інтегрує знання багатьох наук про Літера (культурології, психології, педагогіки, філософії, синергетики, генетики, валеології, фізіології).

Вітчизняна система вищої педагогічної освіти у своєму динамічному розвитку зробила суттєвий крок щодо перетворення студента з об'єкта в суб'єкт, установлення суб'єкт-суб'єктних відносин у навчально-виховному процесі. Разом з тим, на жаль, студент залишається суб'єктом учіння, а не суб'єктом майбутньої професійної діяльності. Це означає, що сучасна система вищої

педагогічної освіти стала більш демократичною, Проте, вона не виводить студента на рівень професійної зрілості.

З акмеологічного погляду професійна зрілість – масштабна категорія, яка передбачає розвиток морально-етичних якостей, гуманістичної спрямованості особистості, нормативності поведінки й відносин. Зріла особистість вирізняється високою відповідальністю, турботою про інших людей, соціальною активністю, характеризується гуманістичною спрямованістю, а не лише високими професійними досягненнями й ефективною самореалізацією. Тому в акмеологічному розумінні ступінь зрілості, а тим більше вершина зрілості – акме – розглядається як багатомірна характеристика стану дорослої людини. Вона дозволяє всебічно вивчати закономірності розвитку людини як індивіда (складного живого організму), особистості (ядром якої є ставлення людини до різних сторін дійсності) і суб'єкта діяльності (перш за все, як професіонала), спроможного досягти в професійному розвитку найбільш високого рівня.

Здійснення порівняльного аналізу потребує врахування сутнісних характеристик. Акмеологічний підхід здійснюється у підготовці магістрів у таких напрямках:

- використання методологічних засад акмеології для побудови системи педагогічної підготовки майбутніх педагогів найвищого кваліфікаційного рівня;
- засвоєння магістрантами категоріально-понятійного апарату акмеології, її закономірностей, принципів;
- застосування в практичній підготовці магістрів акмеологічних моделей, технологій і методів;
- орієнтація теоретичної й практичної підготовки студентів магістратури на продуктивні моделі професійної діяльності, досягнення акмевершин.

Упровадження акмеологічного підходу до підготовки магістрів ґрунтується на аналізі й урахуванні закономірностей та суперечностей фахової підготовки педагогів на традиційній основі та орієнтації на наукові розробки з теорії й

методології професійної підготовки вчителів на акмеологічних засадах. Визначальне значення при впровадженні акмеологічного підходу має звернення до гуманістичних ідей, що передбачають розгляд людини як найвищої цінності, опору на її духовний світ, здібності до творчості й самовдосконалення.

Методологічне значення для нашого дослідження мають: положення акмеології щодо інтеграції знань про якості, властивості людини в різних системах її життєдіяльності; принцип системності, який дозволяє розкрити зміст прогресивного розвитку людини, її особистісно-професійного розвитку як синергетичної системи; розуміння особистості педагога як суб'єкта педагогічного процесу й процесу саморозвитку; ідея неперервності педагогічної освіти.

Ці положення ми втілюємо у процес підготовки майбутніх педагогів, спрямовуючи їх на особистісно орієнтоване навчання, проектування поведінки та авторських систем діяльності, самореалізацію особистісного потенціалу.

У процесі викладання педагогіки вищої школи відбувається розвиток і саморозвиток готовності студента магістратури до продуктивної педагогічної діяльності на основі акмеологічного підходу. Перехід студента з позиції об'єкта дії в позицію суб'єкта виховання й самовиховання. При цьому він стає носієм усіх основних функцій управління, включаючи й функції контролю, які в цьому випадку набувають форми самоконтролю. Важливим є узгодження дій учасників освітнього процесу на шляху розвитку готовності магістрів до продуктивної педагогічної діяльності, засобами якого є ідеалізована модель образу результату педагогічної освіти (Н Кузьміна), творчі дослідницькі й освітні завдання, пов'язані з проектуванням авторських систем діяльності (АСД).

Акмеології на сучасному етапі розвитку властиві такі характеристики: фундаментальність, інтеграційний характер і гуманістична спрямованість. Фундаментальність теоретичної акмеології виявляється в тому, що вона підійшла до проблеми визначення акмеологічних законів і закономірностей, її інтеграційний характер визначається широкими міждисциплінарними

зв'язками, що акумулюють результати комплексних досліджень у вирішенні центральної проблеми – прогресивного розвитку зрілої особистості, яка прагне досягти вершин у цьому розвитку, гуманістична спрямованість виражається в націленості акмеологічних досліджень на благо конкретної особистості, на гармонізацію її розвитку й відносин.

Парадоксальність акмеології й акмеологічного підходу полягає в тому, що в ньому синтезуються й знаходять свою конкретизацію загальнонаукові методологічні підходи й принципи, які виконують орієнтуючу функцію. Системоутворюючою спільною ідеєю, яка їх об'єднує, є прогресивний розвиток зрілої особистості. До найбільш поширених і продуктивних загальнонаукових методологічних принципів, які в контексті акмеологічного підходу набувають особливого акмеологічного змісту, можна віднести такі: комплексності; системності; соціальної детермінації особистості; розвитку; гуманізму. Інакше кажучи, акмеологічний підхід синтезує: системний підхід до професійної педагогічної діяльності; цілісний підхід до вивчення людини як індивіда, особистості, індивідуальності; суб'єкта діяльності; орієнтацію на єдність вивчення та реального вдосконалення майбутнього педагога; синергетичний підхід, який передбачає відкритість освіти, інтеграцію всіх способів освоєння людиною світу, включення синергетичних уявлень у процес вищої педагогічної освіти; аксіологічний підхід, що орієнтує педагога на загальнолюдські, національні й професійні цінності, ціннісну спрямованість у педагогічній діяльності.

Акмеологічний підхід як базисна методологічна програма характеризується прогностичністю, оскільки орієнтує на прогноз якісного результату в підготовці педагогічних працівників, на аналіз продуктивності сучасного досвіду підготовки педагога й виділення перспективних ідей, чинників, під впливом яких він складається, на проектування продуктивних моделей професійної діяльності, на вивчення акмевершин у педагогічній діяльності.

Акмеологічний підхід в контексті дослідження спричинює, по-перше, до визнання здатності студента, магістранта до самоорганізації, активного

творчого конструювання власного внутрішнього світу, по-друге, до багатоваріантного педагогічного процесу, по-третє, до індивідуального саморозвитку як викладача, так і студента.

Література.

1. Акмеология 2000. Методические и методологические проблемы / Под ред. Н.В. Кузьминой, Э.М. Зимичева. – СПб.: АА, 2000 – С. 184.
2. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития / В.И. Андреев. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1996. – 568 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 401 с.
4. Клепко С.Ф. Інтегративна освіта і поліформізм знання. / С.Ф. Клепко. – Київ-Полтава-Харків: Вид-во ПОПОПП, 1998. – 360 с.
5. Кузьмина–Гаршина Н.В.. Акмеологические законы развития продуктивной компетентности специалиста фундаментального образования // Модернізація вищої освіти у контексті євроінтергаційних процесів: Зб. наукових праць учасників Всеукраїнського методологічного семінару з міжнародною участю. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2007. – С. 7-43.